

Šťastná kniha

Barbora Šťastná

motto

motto

Šťastná kniha
Barbora Šťastná

Praha 2013

© Barbora Šťastná, 2013

Cover Illustration © Lela Geislerová, 2013

ISBN 978-80-7246-876-8

*Jirkovi, Betynce a Rozárce,
protože bez vás bych neměla o čem psát.*

Nechci nic měnit, ale chci změnit svůj život

Znáte ten pocit, když se úplně nečekaně zahlédnete v zrcadle?

Není to moc příjemné. Je to úplně něco jiného, než když přijdete do koupelny a víte, že tam to zrcadlo je, takže se na sebe stihnete zatvářit tak, jak se v něm chcete vidět. Uvidět se v zrcadle zničehonic, to je jako nelichotivá fotka z mejdanu, pořízená v nejnevhodnější chvíli, se všemi momentálními nedostatky – shrbenými zády, vystrčeným břichem, zplihlými vlasy... A nejhorší na tom je, že víte, že přesně takhle vás vidí všichni ostatní.

Mně se to stalo, když jsem u nás na Žižkově vystoupila z tramvaje devítky, a tím zrcadlem byla výloha vietnamského zelinářství. Mezi vystavenými jablky, paprikami a zelím jsem se uviděla přesně tak, jak jsem se nikdy vidět nechtěla. Starší. Tlustší. Ověšená taškami. Nacpaná kabela, kterou nosím do práce, mě tlačila do ramene a každou chvíli z ní vypadával zmuchlaný Bettyčin cvičební úbor. Pod pravým podpažím jsem svírala notebook a prsty levé ruky se mi pomalu odkrvovaly do fialova, jak jsem v nich nesla igelitku s nákupem. Proklínala jsem se, proč jsem si jenom vzala ty lakovky, které mě dřou do paty. Ráno vypadaly jako celkem neškodná volba, teď v podvečer jsem v nich už skoro kulhala.

Spolu se mnou se na naší obvyklé trase ze školky a ze školy ploužily mé dvě dcery. Popohnala jsem je, ať při-

dají do kroku, abychom už konečně byly doma. Nepřála jsem si nic jiného než si v předsíni vyzout ty zatracené boty, odhodit tašky a natáhnout odkrvené prsty.

A právě v tu chvíli jsem se uviděla. Nejhorší byl ten výraz. Podrážděný, vzteklý, našťvaný. Výraz, o němž jsem si nikdy nemyslela, že bych ho taky mohla mít. Přesně takhle se tváří všichni ti lidé, které potkáváte ve městě a nechápete, proč se tváří tak příšerně. Neměla jsem o nich nejlepší mínění. Teď jsem zjistila, že jsem jedna z nich. Kolik času denně asi trávím s tímhle výrazem na obličejí, napadlo mě. Jak často mě s ním vidí moje děti?

A zároveň mi došlo: tahle chvíle, kdy v tlačících botách vystupuju z tramvaje a otráveně pokřikuju na své děti, je kus mého života. Není to jen nějaký bezcenný oslí můstek mezi časem, který trávím v práci, a časem, který trávím doma. Není to díra, která se nepočítá.

Je to součást mého života.

Stejně jako ta chvíle o pár vteřin dřív, když jsem se v nacpaném vagonu otráveně držela tyče. Stejně jako ta chvíle, kdy stojím frontu u pokladny v Albertu a nebaví mě to. Stejně jako ta chvíle, kdy si čistím zuby a poslouchám u toho předpověď počasí, nebo když čekám na metro, nebo čekám, až se v rychlovarné konvici začne vařit voda, nebo skládám nádobí do myčky, nebo dělám Betynce svačinu do školy a potom, o pár dní později, ji zplesnivělou lovím ze dna aktovky. Všechny ty momenty, které se snažím jenom nějak odfláknutě přežít, abych se dočkala něčeho zajímavějšího a důležitějšího, jsou ve skutečnosti kousky mého života. Dohromady dávají spoustu hodin týdně. Nechci tak velký kus svého života trávit s pocitem „už abych to měla za sebou“.

Právě v té chvíli jsem si řekla, že bych chtěla zkusit hledat způsoby, jak být šťastnější.

Když se na svůj život dívám z nadhledu, jako na celek, líbí se mi. Čistě teoreticky se pokládám za velmi, velmi šťastného člověka. Splnilo se mi skoro všechno, co jsem si v životě přála. Dobrá, něco ne: pracovat u horské služby, vystupovat v dětské lední revue, mít koně nebo aspoň morče, vzít si za manžela avantgardního malíře a bydlet s ním v chudé garsonce v podkroví. Takže jinak: splnilo se mi všechno, co dnes pokládám za důležité. Mám ráda svého muže. Mám dvě úžasné děti. Líbí se mi náš domov a moje práce mě baví. Mám všechno, co potřebuju ke štěstí. A přesto jsem se toho podvečera ocitla na tramvajové zastávce s igelitkou zařízlou do prstů a s výrazem, že svůj život nenávidím. (Mimochodem, tenhle můj pocit asi sdílí poměrně dost Čechů. Podle Světové zprávy o štěstí, kterou loni zveřejnila OSN, jsme sice na slušném 38. místě na světě co do celkové životní spokojenosti, ale když měli Češi odpovědět na otázku „jak šťastní jste se cítili včera“, skončili na 135. místě. Za námi byly už jen některé postsovětské republiky, Bulharsko, Rumunsko, Kongo a Togo. Zdá se, že bez ohledu na to, jak se máme dobře, se právě teď cítíme dost mizerně.)

Nechci být šťastná jenom ve chvíli, kdy rozsvěcuju vánoční stromeček nebo když jedeme na dovolenou. Nechci se k výjimečným šťastným okamžikům brodit permanentním bahnem našťvanosti, říkala jsem si.

Ale taky jsem věděla, že na svém životě nechci nic zásadního měnit. Nechci se přestěhovat, rozvést, změnit práci, nechci jet hledat samu sebe do indického ášramu, zachraňovat svět nebo si založit biofarmu na Šumavě. Chtěla bych, aby můj život zůstal takový, jaký je, jenom bych ho chtěla mít tak nějak víc ráda. Naučit se obyčejné okamžiky všedního dne prožívat, a ne je chtít mít už za sebou.

Nedávno jsem někde četla, že schopnost být šťastní prý máme zakódovanou v DNA. Gen, který je za to zodpovědný, se jmenuje 5-HTT a má na starosti přenos serotoninu v mozkových buňkách. Existují dvě verze 5-HTT: dlouhá, ta je lepší, protože přenáší serotoninu hodně, a krátká. Protože „gen štěstí“ dědíme po obou rodičích, můžeme ho mít ve třech variantách: dlouhá-dlouhá, krátká-krátká a dlouhá-krátká. Lidé vybavení dlouhou-dlouhou verzí jsou na tom o hodně líp než ti, co mají krátkou-krátkou. Pokud jde o mě, jak znám své rodiče, jsem si téměř jistá, že jsem ten třetí případ, krátká-dlouhá. Takže žádná výhra, ale nic není ztraceno.

Ve skutečnosti ale... na ty geny vlastně moc nevěřím. Spíš jsem přesvědčená, že schopnost být šťastný je něco jako fyzická kondice. Dá se trénovat, posilovat, zdokonalovat.

Tedy, alespoň bych to chtěla zkusit.

Byla bych o moc šťastnější, kdybych nebyla bordelářka

Pokud se se mnou můj muž jednou rozvede, bude to kvůli drobkům na kuchyňské lince. Nebo kvůli kolečku od hrnku s kafem na psacím stole. Nebo kvůli té změti věcí na polici v kuchyni (právě teď tam je: soška sovy po mojí babičce, umělohmotné figurky z kindervajíček, sádrový model manželova chrupu, dva špunty od červeného vína, keramický čert-držák na tužky, který Róza vyrobila na keramice, starý seznam věcí na nákup, stojánky na svíčky, žvýkačky, krabička cigaretových filtrů, sklenice dva roky starých buráků a krmení pro naši bílou myš. A ano, jestli máte pocit, že se na tom všem špatně utírá prach, tak máte naprostou pravdu).

Zkrátka, pokud se se mnou můj muž jednou rozvede, bude to kvůli jednomu z těch stovek drobných nepořádků, které já nevidím, anebo, pokud je třeba i vidím, nejsem poháněna neodolatelným nutkáním je okamžitě odstranit. Zatímco pro něho je pohled na ně zcela nesnesitelný a musí s nimi něco udělat. Teď hned.

Už v okamžiku, kdy přichází z práce domů, skenuje pohledem celou domácnost, během pár vteřin identifikuje nedostatky a okamžitě se vrhá na jejich napravování. Někdy mi připadá, že ohniska nepořádku v jeho zorném poli infračerveně světélkují, podobně jako vidí svou lidskou kořist vraždící mimozemšťan ve filmu *Predátor*. Zatímco já mám pocit, že bordel v naší domác-

nosti je snesitelně přiměřený, podle něho už hnijeme ve špíně.

(Nedávno, když byl můj muž mimo Prahu, jsem si dala tu práci a opravdu fanaticky jsem uklidila celý byt. Když přijel domů, neřekl nic, ale děti mi radostně oznamovaly, že „táta neuklízěl“.)

To, že jsem bordelářka, tedy není můj subjektivní pocit. Mám to oficiálně potvrzeno. Slyším to od svého muže každý den. Asi je to dědičné zatížení. Moje maminka se celý život snažila budovat systém krabic, do kterých hodlala třídít zaplacené a nezaplacené složenky, důležité dopisy, fotografie a podobně. Každá nová krabice – kupovala je opravdu hezké, se zajímavým designovým potiskem – vypadala jako nadějný příslib, že teď bude v dokumentech naší domácnosti nastolen pořádek. Byla zhmotněním nového, spořádanějšího života. Ale po pár týdnech se vždycky nějak stalo, že nově zakoupená designová krabice se zaplnila vším možným, počínaje zaplacenými i nezaplacenými složenkami a konče gumičkami do vlasů, receptem na koláč, který pak nemohla nikde najít, a zbytky od klubíček na pletení.

A tak koupila novou krabici.

V místech, kam zrak mého muže nedopadne – třeba v kabelce – je to s mým nepořádkem ještě o něco horší. V přítmí na jejím dně spolu sousedí předměty, které jsou nejen nesourodé, ale navíc jsou si vzájemně nebezpečné. A potom vztekle vytahuju na denní světlo skoro nový diář, jehož stránky promáčela nahnílá mandarinka, koženou peněženku s bílými skvrnami od zubní pasty, krásnou červenou rtěnku Dior olepenou drobkou nebo upatlanou natrženou složenku (když ji pak podávám úředníci na poště, klopím oči před jejím vyčítavým

pohledem a připadám si jako ve druhé třídě, kdy učitelka nechala pro výstrahu kolovat mezi spolužáky můj umaštěný domácí úkol).

Sousedé v našem činžáku mě znají jako tu paní, která každý den okolo šesté před domovními dveřmi dlouze šátrá na dně tašky ve snaze najít klíče. Pokaždé s úlevou přestávám šátrat ve chvíli, kdy přes skleněnou výplň dveří vidím, že se k nim někdo blíží zevnitř, a marné hledání tím milosrdně ukončí.

Úplně nejhroživější situace ale nastává ve chvíli, kdy mi na dně tašky – nejlépe na nějakém veřejném, hustě zalidněném místě – začne zvonit telefon. Nejdřív ho začnu zběsile lovit, ale nakonec mi nezbývá než všechny ty staré účtenky, obaly od žvýkaček, kartičky pojištění, zmuchlané vizitky a umaštěnou krabičku od oběda vysypat na denní světlo, a vystavit se tak veřejnému opovržení. Nemluvě o tom, že telefon mezitím zvonit přestane. A pokud to byl můj muž, kdo zrovna volal, tak moc dobře ví, proč jsem to nestihla zvednout.

Možná je problém v tom, že odjakživa žiju s představou, že taška do práce musí být *velká*. Tak velká, aby se do ní kromě papírů formátu A4 vešel taky středně velký nákup, svačina nebo oblečení na cvičení. Ale velká taška v mém případě zcela nevyhnutelně znamená více bordelu. Závidím ženám, které chodí po ulici s titěrnou kabelčičkou. Ale moc nechápu, jak to dělají. Jak vtěsnají svůj život do rozměrů 18 x 25 cm?

Jedním z důvodů, proč se u nás doma hromadí nepořádek, je vášeň mého muže pro staré časopisy, knihy, brožurky ROH, dávno neplatné mapy, agitační letáky, cokoli tištěného. Štos *Reflexů* z devadesátých let, nebo dokonce *Mladých světů* z let osmdesátých, nalezený

u kontejneru s tříděným odpadem, je pro něj jako malý poklad, který přinese domů, opatrně obrací jeho páchnoucí zažloutlé stránky a směje se pětadvacet let starým vtípům Vladimíra Jiráka. A trvá celé měsíce, než je ochoten se s nevábnou hromadou papíru zase rozloučit.

Druhým zdrojem nadbytečných krámů v naší domácnosti je moje slabost pro nejrůznější kuchyňské přístroje, které – jak se mi zdá při pohledu na barevný obrázek na jejich krabici – budí dojem, že mají schopnost změnit můj život. Tak například odšťavňovač. Právě jsem si ho k narozeninám někdy v roce 1999. Představovala jsem si, že vybavena odšťavňovačem, začnu žít úplně jinak a zdravěji, protože každý den k snídani budu pít čerstvé ovocné šťávy, které mě nabijí spoustou vitaminů, a pomohou mi tak odstartovat nový, šťastnější den. Pravda, několikrát jsem v něm skutečně cosi odšťavnila. Ale když jsem potom pokaždé celý ten objemný přístroj musela rozmontovat a v dřezu z jeho jednotlivých součástí vyškrabovat kousičky mrkve nebo jablek, nadávala jsem u toho tolik, že veškerý ozdravný efekt byl v háji. Odšťavňovač pro mě rozhodně *nebyl* způsobem, jak se stát šťastnější, používala jsem ho čím dál méně a nakonec zůstal na léta pohřbený ve skřínce pod dřezem, kde mi jen zabíral místo a připomínal mi, že nežiju dostatečně zdravě. Stal se mou místy rezivějící plechovou výčitkou svědomí. Když jsem ho okolo roku 2009 vyhodila, pocítila jsem značnou úlevu.

Stejná historie se opakovala se zmrzlinovačem. V tomto případě jsem při nákupu měla před očima dětské letní párty, na nichž budou mé dcery a jejich kamarádi vesele štěbetat nad mnou vlastnoručně připravenou domácí zmrzlinou. Realita je ale taková, že na přípravu dětského mejdanu – když už nějaký pořádný – mám asi tak dva-

cet minut po cestě z práce, takže nanejvýš stihnu vyběhnout do samoobsluhy a koupit pytlík chipsů a džus. Ostatně jsem si ověřila, že rozdíl mezi úspěchem doma vyrobené zmrzliny a kupovaného polárkového dortu je na dětských oslavách takřka nulový, zatímco rozdíl v pracnosti je diametrální.

Debakl číslo tři: sušička na ovoce. Před svým vnitřním zrakem jsem v osudovou chvíli viděla své nové, o sušičku na ovoce bohatší já. Viděla jsem, jak spolu s dětmi krájíme úrodu jablek, sušíme je a v zimě potom mlsáme lahodné křížaly. Viděla jsem, jak se celá rodina vrací z lesa s košíky plnými hub, které pak já, bohyně domácnosti, usuším a použiju do voňavé bramboračky. Viděla jsem, jak si ráno do jogurtu zamíchám vlastnoručně nasušené maliny a jahody... A rozhodně jsem neviděla, že se ze sušičky stane nenáviděný krám, který budu proklínat pokaždé, když se do skříňky s nádobím pokusím naskládat hrnce a pánve.

Úplně speciální kategorii nadbytečných předmětů u nás doma pak tvoří plyšáci. Mé dcery jsou ve věku, kdy si s plyšáky sice už moc nehrajou, zato je velmi rády dostávají, shromažďují a vrší si je na svých postelích. Ale nejen tam. Náš byt chvílemi připomíná okupovanou zónu, obsazenou plyšovou armádou. Jsou všude: zabírají si nejlepší místa na gauči, schovávají se pod peřinou, upírají na nás své korálkové oči při jídle, vystrkují na mě čumáky z knihovny. Fungují jako dokonalé lapače prachu a ani nemusím moc zapojovat fantazii, abych si představila kolonie roztočů, které žijí v jejich polyetylenové srsti. Na rozdíl od jiných starých ušmudlaných krámů mají ale jednu nefér výhodu: jsou roztomilí. Když s nimi jednou navážu oční kontakt (vím, že je blbost navazovat oční kontakt s někým, kdo má umělohmotné oči, ale prostě

mi to tak připadá), nejsem schopna je popadnout a hodit do popelnice. I když vím, že kupříkladu ten vypelichaný zelený pes je ošklivý a nevkusný, že si s ním nikdo nehraje a že většinu svého života strávil potupně na dně bedny s hračkami... když na mě upře svůj psí pohled, povzdychnu si a hodím ho zpátky do té bedny.

„Udělejte selekci plyšáků,“ nutí občas můj muž naše dcery. Což znamená, že mají všechny své mazlíčky rozdělit na dvě hromady: Ponechat a Vyhodit. Jeho drastická metoda by zajisté byla účinná, kdyby mi až příliš nepřipomínala filmy z druhé světové války, doktora Mengeleho, záběry z Osvětlení a *Sophiinu volbu*. Takže vždycky se nakonec přistihnu při tom, že před konečným řešením v pytli na odpadky zachraňuju napůl rozpáraného pleteného oslíka, ze kterého leze vata, nebo ovečku s utrženým uchem.

Nedávno jsem narazila na informaci, že až 75 procent Američanů nemůže parkovat ve své vlastní garáži, protože se jim tam auto prostě nevejde, jak ji mají zavalenou odloženými starými krámy. Přestože garáž nevlastním, tenhle problém je mi velmi blízký. Věřím dokonce tomu, že ať máte ve svém obydlí k dispozici jakkoli velký úložný prostor, v krátkém čase se sám od sebe zaplní. Možná by se to dalo vyjádřit nějakým fyzikálním vzorcem. Čím víc máte k dispozici místa, tím víc vlastníte věcí, které se vám nechce vyhodit.

Přestože tolik věcí v naší domácnosti neustále přebývá, existuje naopak řada jiných, kterých se nám permanentně nedostává. Jsou to ty, které opravdu každý den potřebujeme. Konkrétně se jedná o: toaletní papír, zubní pastu, pytle na odpadky, houbičky na mytí nádobí, mýdlo, ubrousky a další nezbytnosti. (Kdyby snad někdo z mých přátel

chtěl opravdu zlepšit kvalitu mého života, mohl by příště, až k nám půjde na návštěvu, namísto lahve vína přinést například velké balení papírových utěrek nebo tablety do myčky. Celá naše rodina mu bude hluboce vděčná.)

Nevím, čím to je, ale když jde o doplňování základních domácích potřeb, vždycky propadnu nepochopitelnému skrblictví, spojenému s liknavostí. Novou zubní pastu kupuju až ve chvíli, kdy si musím na starou tubu stoupnout, abych z ní vymáčkla aspoň nepatrný zbytek pasty o velikosti rýžového zrnka. Na toaletní papír si vzpomenu až ve chvíli, kdy si celá rodina vyzkouší, jaké to je, utírat se papírovými kapesníčky nebo vatičkou na odličování, a když slyším svého muže vztekle nadávat zpoza záchodových dveří. Houbičky na nádobí používám do chvíle, kdy jsou šedé a zpráchnivělé a drobí se z nich molitan. Navíc mi v okamžiku, kdy konečně stojím v obchodě před regálem s drogistickým zbožím, připadá jaksi hříšně rozmařilé koupit *dvě* zubní pasty nebo *dvoje* pytle do odpadkového koše, takže situace, kdy nám doma něco zásadního chybí, se opakuje v poměrně častých intervalech.

Vím jistě, že kdybych se přiměla víc utrácet za základní vybavení domácnosti – namísto přístrojů, od kterých pomýleně očekávám, že ze mě udělají bohyni domáčího krbu – byla bych určitě šťastnější.

Další drobnou každodenní útrapou, kterou si sama navzdory všem dobrým úmyslům způsobuju, je ztracení důležitých dokumentů. Zdálo by se, že udržet pár papírů na jednom místě není nic těžkého, ale můj cestovní pas a další papíry, které jsou potřeba jen jednou za delší dobu, mají sklon putovat po bytě a vynořovat se na nečekaných místech v nečekanou dobu.

Když můj muž například potřebuje najít svůj rodný

list, jde hned najisto: otevře skříňku pod televizí, vysune druhý šuplík odshora, vyjme staré desky s nápisem DOKLADY a vytáhne z nich svůj rodný list. Já ne. Ze všeho nejdřív sáhnu po bílém šanonu na policičce nad psacím stolem, a protože je trochu přecpaný, vysypu ho na podlahu. Chvíli se přehrabuju v deset let starých daňových přiznáních a účtenkách za plyn z roku 1997. Zjistím, že rodný list tam není. Prohledám svoje staré školní diplomy, a zatímco na čele už mi začínají vyvstávat krůpěje studeného potu, nakouknu i do desek v kuchyni, ve kterých skladuju recepty. Potom, v zoufalé naději, otevřu manželovy desky s nápisem DOKLADY. Tam taky není. Prohrabu se bednou starých dětských výkresů a vysypu na podlahu krabici s rodinnými fotkami. Napíšu žádost na matriku o vystavení kopie rodného listu a jdu ji hned dát na poštu, dřív než ji ztratím.

O několik týdnů později (duplikát už mezitím dorazil) najdu svůj rodný list nevysvětlitelně založený mezi rentgenovými snímky od zubaře. Euforie z takového nálezu bývá stejně omamná, jak hluboké bylo předtím moje zoufalství, ale netrvá dlouho. „Tentokrát ho uložím někam, kde ho určitě najdu,“ říkám si, když rodný list ukládám mezi stará daňová přiznání a účtenky za plyn z roku 1997.

Můj sklon ke ztracení dokumentů mě neustále dostává do dramatických situací: účetní se se mnou rozešel, protože jsem nebyla schopna řádně doložit své příjmy, takže si daně partyzánsky počítám sama; jednou jsem změnila lékaře, protože tomu starému jsem se bála říct, že jsem ztratila očkovací průkaz; a asi půl roku jsem jezdila autem bez řidičáku a strachem přestávala dýchat pokaždé, když jsem míjela policejní auto, dokud jsem nezjistila, že ho mám v postranní kapse staré kabelky, kterou jsem před časem přestala nosit.

Někdy přemýšlím o tom, jestli si to nedělám schválně: mé podvědomí možná všechnen ten adrenalin vyhledává záměrně, aby mi vynahradilo absenci extrémního vzrušení v mém jinak docela obyčejném životě. Ale praktičtější a asi i levnější by bylo, kdybych třeba začala provozovat bungee jumping.

Navzdory všemu, co bylo výše řečeno, uklízím ráda. Drhnutí kachlíčků za sporákem, zacákaných prastarým omastkem, mě naplňuje pocitem ušlechtilosti, a při cídění zašlé trouby si připadám málem jako postava z *Babičky* Boženy Němcové. Problém je v tom, že málokdy uklízím dokonale. Sotva mám za sebou asi tak dvě třetiny nebo tři čtvrtiny dané činnosti, mám ze sebe takovou radost, že propadnu euforii, v duchu si zatančím malý oslavný taneček a dostanu chuť odměnit se šálkem kávy nebo chvilkou brouzdání na internetu. Do hromady prádla na žehlení se obvykle pouštím ve chvíli, kdy začíná být větší než já, a obvykle se spokojím s tím, že ji jenom trochu zmenším. Na dně mého koše s prádlem leží už několik let pár archivních kousků, ze kterých děti už dávno vyrostly, ale zatím jsem se k nim nepropracovala.

Můj muž tomu říká, že dělám věci napůl. A že pokud se něco neudělá „pořádně“, je prý lepší se na to vykašlat úplně. Já si to ale nemyslím. Tak například když uklízím koupelnu. Vycídím zrcadlo od plivanců zubní pasty, vyházím staré a opatlané kráslicí prostředky a prázdné roličky od toaletního papíru, dám do prádla vlhké ručníky, vyčistím vanu... ale chuchvalce prachu v koutě za pračkou, vlhkem zplstnatělé a přilepené k podlaze, ty tam prostě zůstanou. Víím o nich, ale v dané chvíli se mi nechce s nimi bojovat. Je taková koupelna uklizená „napůl“? Já bych si přiznala poctivých osmdesát, mož-

ná i devadesát procent. A rozhodně jsem přesvědčena, že je to lepší, než kdybych se na ni vykašlala úplně. Voltaire řekl, že „dokonalost je nejhorším nepřítelem toho, co je dost dobré“.

To si při mytí koupelny opakuju vždycky.

Protože můj život se odehrává v kulisách permanentního nepořádku, malý záchvěv euforie zažívám vždycky, když vstupuji do jakékoli cizí domácnosti. Stane se to téměř pokaždé: ať přestupujete práh venkovské chalupy, luxusního bytu v novostavbě, nebo ušmudlané garsonky v paneláku, její obyvatelé se vám začnou omlouvat, že tam „momentálně“ mají nepořádek. Nesejde na tom, jestli tím nepořádkem míní pár časopisů pohozených na stolku ve sterilně uklizeném obývacím nebo plíseň, která zapouští kořeny mezi týdny neumytým nádobím ve dřezu. Ať je stav domácnosti jakýkoli, její majitel má potřebu zdůraznit, že jindy to bývá lepší. Že aktuální situace tak úplně neodpovídá jeho běžnému standardu úklidu.

„Hurá, taky mají bordel!“ jásam v takovou chvíli v duchu a mám chuť hostitele obejmout.

Ve skutečnosti si totiž myslím, že pořádek – ať už si pod tím představujeme cokoli – nezavládne v našich příbytcích nikdy. Je to stejně abstraktní pojem jako rovnoběžky, sbíhající se v nekonečno. Milisekundu poté, co odložíme prachovku, vysavač a hadr na podlahu, začne bordel dobývat zpátky své pozice: přes židli přehodíme tričko; hrníček od kávy odložíme na kuchyňskou linku; jdeme si umýt ruce a pocákáme panensky čisté umyvadlo. „Pořádek“ je platonský ideál, který ve své dokonalosti existuje pouze v hlavě uklízejícího. Každodenní realitou našeho života je bordel.

Možná je načase, abychom se naučili mít ho rádi.

Jsme šťastní díky svým dětem, nebo jim navzdory?

Mé děti ve mně vzbuzují pocity bezmezné lásky, nekonečné něhy, čiré radosti a absolutního nadšení. Asi tak minutu a půl denně. Většinu zbývajících času trávím tím, že se na ně rozčiluju, popoháním je, hádám se s nimi, omlouvám se cizím lidem za jimi způsobené neplechy nebo vykonávám otravné činnosti k zajištění jejich základních životních potřeb.

Vztah mezi rodičovstvím a štěstím je vůbec dost zvláštní. Na jednu stranu celý život slýcháme z textů lidových písní i z reklam na životní pojištění, že být matkou je to nejkrásnější, co vás může potkat. Na druhou stranu mi nikdy nepřipadalo, že čistit pozvracenou dětskou autosedačku je to nejkrásnější, co mě mohlo potkat. Nebo trávit celé dny v mikině upatlané už ani nevím od čeho. Nebo mít v kabelce rozbryndané dětské pitíčko. Nikdy jsem neměla pocit, že návštěva kavárny, obchodu, dopravního inspektorátu nebo finančního úřadu je v doprovodu jedenapůlletého batolete nějak příjemnější nebo víc obohacující než bez něj.

Znáte ten pocit, když – třeba v restauraci – odněkud uslyšíte dětský řev a vzápětí si uvědomíte, že to není vaše dítě? Je to jedna z tajných, byť poněkud škodolibých radostí, které občas zažívám. Zaplaví mě neočekávaná vlna úlevy. Protentokrát ten problém nemám na krku já! Po očku se podívám na cizí matku, která právě otírá polité-

ho řvoucího potomka, zatímco cizí otec klečí pod stolem, sbírá střepy a ubrousky vytírá rozlitou limonádu. Povzbudivě se na ně usměju. Ano, je v tom trocha zlomyslnosti, ale také sympatie k těm, kteří na chvíli místo mě přebrali štafetu černých ovcí. Lituju je, protože přesně vím, co v tu chvíli zažívají, a také jsem jim trochu vděčná.

Ano, moje děti jsou ten největší dar, jaký jsem v životě dostala. Ano, neumím si bez nich svůj život představit a začíná se mi po nich stýskat už půl hodiny poté, co v létě odjedou na tábor. Ale kdybych měla odpovědět na otázku, nakolik jsem šťastná, když s nimi prožívám každodenní trable, nejdřív bych se pečlivě rozhlédla, jestli neposlouchá nikdo, koho by má odpověď mohla pohoršit, a potom bych řekla... že možná... občas... vlastně docela často... ani... moc ne. V praktickém běhu všedních dnů, třeba když s dítětem nakupujete v Albertu, to vědomí, že u regálu s čokoládami se právě vzteká váš největší životní dar, jaksi nevyznívá tak dobře, jak by mělo.

Děti vám brání v činnostech, které vás kdysi bavily. (Návštěva baru? Dopolnední vyspávání? Čtení v posteli? Poklidné nakupování? Zapomeňte.) Stojí vás spoustu úsilí a taky peněz. Za což se vám odvděčí tím, že vás upatljí krupicovou kaší, rozlijí vám kakao na nepřetčený časopis, usmolí vám klávesy i monitor počítače a dostanou kašlík, zrovna když vám v práci něco opravdu hoří.

Psychologové se přímo předstihují ve snášení důkazů, že díky svým dětem nejsme šťastnější. Asi nejznámější je studie Daniela Kahnemana, držitele Nobelovy ceny za ekonomii, který v roce 2004 sledoval 909 zaměstnaných matek z Texasu a jednotlivé činnosti všedního dne je nechal bodovat podle oblíbenosti. Ukázalo se, že péče

o děti se na žebříčku umístila čtvrtá od konce. Ženy dávaly přednost vaření, sledování televize, cvičení, telefonování, nakupování, a dokonce i uklízení.

Rozsáhlý průzkum amerického Národního centra pro zkoumání veřejného mínění pro změnu ukázal, že po narození prvního dítěte se vám šance, že ještě někdy budete „velmi šťastní“, snižuje o 5,6 procenta a každé další vám pak ubere ještě 0,6 procenta.

Americká socioložka Robin Simonová zase zkoumala data získaná od třináct tisíc lidí a zjistila, že rodiče zažívají pozitivní emoce méně často než jejich bezdětní vrstevníci. A naopak častěji se musí potýkat s emocemi negativními. „Ve skutečnosti žádná ze zkoumaných skupin rodičů – ženatí, vdané, svobodní, a dokonce ani rodiče již dospělých dětí – nepociťovala takovou úroveň každodenní spokojenosti jako bezdětní lidé. Je to velmi překvapivé zjištění, protože v naší kultuře je zvykem věřit, že děti jsou klíčem ke šťastnému životu,“ konstatuje Robin Simonová. Našla jsem si na internetu její fotku. Usmívala se na ní pohodová, tělnatá paní ve středním věku s dobrotivým maminkovským výrazem. Řekla jsem si, že její děti jsou asi už velké a studují postgraduál někde na druhém konci Spojených států, takže si už úplně přesně nepamatuje, jak to s nimi vlastně je. Jen proto ten výsledek mohla považovat za překvapení.

Připadá mi, že ve chvíli, kdy otěhotníte, jako byste celému světu včetně úplně cizích lidí dala paušální svolení udílet vám nevyžádané rady. Sotva jsem byla těhotná tak, že už to nešlo přehlédnout, právo kecat mi do života si osobovala naprosto ničím neohraňčená skupina lidí, od vzdálených příbuzných až po kolemjdoucí, které jsem viděla poprvé v životě.

„Musíte jíst víc selenyny!“ usmívala se Vietnamka v zelinářství a přihodila mi k nákupu krásně oranžovou papriku.

„A pro vás asi džus, že?“ otázala se servírka v restauraci tak rozhodně, že jsem ztratila odvalu objednat si jedno deci červeného vína.

„Nebudeme ti přece kouřit pod nos!“ sdělili mi přátelé v kavárně a odebrali se ven na cigaretu, takže jsem u stolu zůstala sedět sama.

„Tak snad si řeknete, aby vás pustil, ne?!“ osopila se na mě žena středního věku v tramvaji, když mě přistihla za jízdy stát, zatímco přímo pode mnou seděl mladík se sluchátky na uších. Chabě jsem se jí snažila vysvětlit, že už budu vystupovat, ale paní mezitím přinutila mladíka vstát a spílala mu do zkažené mládeže, načež mladík začal nadávat mně, protože jsem prý na sebe neupozornila schválně, abych mohla stát a „dělat ublížený ksichty“. Oba společně pak měli za to, že jsem svým odsouzeníhodně nezodpovědným stáním ohrozila život svého dítěte.

Po porodu se pak veřejný dohled ještě zostřil. Neznámé ženy všeho věku mě zastavovaly na ulici, aby mohly nahlížet do kočárku a komentovat vzhled mého dítěte (krásné), jeho velikost (velké), jeho pohlaví (nemá náušničky, takže chlapeček? Ale co ta růžová čepička?), množství vlasů, délku nehtů a charakter (pokud dítě spalo, bylo považováno za hodné, pokud se hýbalo, nebo dokonce brečelo, za méně hodné).

Když děti dorostly do věku batolat a předškoláků, nahodilé komentátorky a poradkyně, většinou v důchodovém věku, se přestaly tolik zaměřovat na vzhled a více se soustředily na morálku a dobré způsoby. „Že ti není hanba!“ pokárala jakási paní Rozárku v samo-

obsluze, když předváděla svou tradiční scénku kvůli lízátku. (Hanba jí nebyla, zato mně docela ano.)

„Půjdeš se mnou?“ nabídla jí vážným hlasem jiná dáma, když Betyнка umíněně trucovala na chodníku.

„Odnese tě čert! Táhle už jde!“ oznámila jí sugestivně další.

„Že na tebe zavolám policii!“ hrozila jiná.

„Přijde si pro tebe bubák!“

Všechny strážkyně dobrého chování pronášely svoje výhrůžky zřejmě s pocitem, že mi tím nějak pomáhají. Mylně. Ale nejmíň ze všech mě potěšila jedna paní, která mé dceři prorokovala: „Když budeš maminku takhle zlobit, brzo ti umře!“

Jakmile se Betyнка dokázala postavit na nohy – vlastně ne, ještě daleko dřív – začala jsem rozvíjet její sotva zbadatelné i úplně neviditelné talenty. Začalo to kurzy kojeneckého plavání. Nevím, která z nás dvou je nenáviděla víc, jestli já nebo ona. Pokaždé totiž cestou na plavání v kočárku usnula, takže jsem ji musela brutálně vzbudit, vytáhnout z teplého fusaku a kombinézy, nasoukat do kojeneckých plavek a strčit do bazénu, to vše doprovázeno usedavým řevem. Jejím. Já bych řvala taky, ale před ostatními matkami, jejichž děti plavání zřejmě milovaly, jsem si netroufala. Měla jsem ale pocit, že plavání musí být. Dělalí to tak všichni.

Když jí byly necelé tři roky, přihlásila jsem se s ní do kroužku, který se jmenoval Africký buben.

Vlastně šlo o docela obyčejné cvičení matek s batolaty za pomoci rytmických říkanek, ale protože naše instruktorka, zahalená do hábitů z pestrých splývavých látek, u toho občas tloukla do dřevěného bubínku, jaký vidáme v parcích ve společnosti korálků, dredů a ma-

rihuanového oparu, kroužek spolehlivě přilákal zástup „alternativních“ matek. Většina z nich se na lekce dostavovala v pestrých plátěných kalhotách ze Sanu Babu a dlouhých sukních, mladší sourozence svých batolat nosily v šátcích a předháněly se v tom, co všechno svým dětem v nadcházejících letech zakážou. Dlouhý seznam začínal obligátními položkami, jako jsou Barbíny (kvůli jejich politicky nekorektním proporcím), dětské zbraně a disneyovky, a končil návštěvou McDonalda a požíváním čehokoli, co obsahuje bílý cukr. Jedinými přijatelnými rekvizitami šťastného dětství podle nich byli dřevění koníci, panenky z kukuřičného šustí a špaldové placky. Já jsem při těchto diskusích obezřetně mlčela, protože náš domácí repertoár disneyovek na DVD byl v té době už docela rozsáhlý (upřímně: nevím, jak bych bez nich přežila některá obzvlášť bouřlivá dopoledne) a špaldové placky mi nechutnaly.

Další kapitolou v rozvoji Betyňčiny osobnosti se staly „tanečky“ v renomovaném tanečním studiu v centru Prahy. Po zkušenostech s alternativními bubínky jsem tady prožila nefalšovaný kulturní šok. Když jsem poprvé Betyňku dotáhla na hodinu tanečků, zadýchaná a uříčená, s naditou igelitkou v jedné ruce a dvouletou Rozárkou v ruce druhé, připadala jsem si jako bezdomovec, který se nedopatřením ocitl na módní přehlídce. Okolo lekcí tanečků se totiž sdružoval sociální kroužek dam na jehlových podpatcích, s obřími kabelkami z lakované kůže a dokonalou manikúrou, které přijížděly v obřích SUV. Zatímco já jsem z igelitky dolovala Betyňčin ušmudlaný dress, ostatní matky strojily své dcerky do baletních soupraviček značky Repetto. Občas jsem přitom zachytila útržky jejich konverzace týkající se budování rodinných sídel na okraji Prahy, návštěv solária a lekcí tenisu, na kte-

ré jejich děti chodily v době, kdy zrovna netančily. Nikdy v životě jsem si nepřipadala tak chudá a ušmudlaná.

Díky tomu, že mám dvě dcery, jsem naštěstí nepropadla pokušení přihlásit je na hokej. Hokej – jak vím od své kamarádky Pavly i ze zkušeností svého bratra Lukáše – je kroužek všech kroužků. Hokejoví rodiče se od všech ostatních liší neuvěřitelnou mírou fanatické ochoty přizpůsobit hokeji celý život svých dětí i svůj vlastní. Pozdní tréninky, po kterých šestiletí kluci přicházeli domů v devět hodin večer. Víkendové zápasy. („Jak to, že budem hrát jenom jednou za čtrnáct dní? Letňany hrajou každé tejdne! Musíme hrát stejně často jako Letňany. Ne, častěj!“ rozčiloval se jeden hokejový otec.) Školní povinnosti, odsunuté na okraj zájmu. To všechno kvůli nekonečným hodinám stráveným na „zimáku“, kde objemné péřové bundy stírají rozdíly mezi pohlavími a kde hokejoví rodiče povzbuzují své potomstvo ochraptělým řevem z hlediště s vidinou, že právě jejich potomek bude jednoho dne excelovat v NHL.

Kdybych si v těch dobách, kdy jsem se s Betynkou a s kočárkem, ověšená taškami, trmácela tramvají přes celou Prahu za dalším úžasným kroužkem, ve kterém měl rozkvést její zatím pouze mnou tušený talent, dokázala říct: „Proč to vlastně dělám? Proč se na to nevykašlu?“, nejspíš bych si odpověděla: „Ale co by z ní bez těch kroužků vyrostlo, proboha?!“

Úplně to samé, co z ní vyroste v kurzech plavání, bubnování a tance, tvrdí profesor Bryan Caplan, autor knihy *Selfish Reasons to Have More Kids* (Sobecké důvody, proč mít víc dětí). Na jeho inspirativní dílo jsem bohužel narazila, až když už bylo skoro pozdě. Bryan Caplan tvrdí, že lekce piana, angličtina pro předškoláky ani prestižní Montessori školky na budoucím životě

našich dětí nic moc nezmění. Podle jeho názoru jsme to nejdůležitější pro budoucnost svých dětí udělali už ve chvíli početí: předali jsme jim své geny a s nimi i své, tu lepší, tu horší, talenty a vlastnosti. Naše sebestarostlivější výchova a sebedražší kroužky se zděděnými předpoklady prý nic moc nezmůžou. „Pokud existuje nějaká činnost, která netěší ani vás, ani vaše děti, tak ji prostě nedělejte,“ radí Bryan Caplan. Kéž by mi to někdo řekl v časech kojeneckého plavání!

Takže se máme přestat stresovat a více se věnovat sami sobě. Děti budou v pohodě.

Podle jedné ankety, na kterou jsem narazila na internetu, jsou nejšťastnější kombinací dětí, jaká může rodiče potkat, dvě holčičky. Protože sama mám dvě dcery, zdůvodnění uváděné autory výzkumu mě dost pobavilo: dvě holčičky jsou prý málokdy hlučné, hodně doma pomáhají, velmi zřídka se hádají a perou (tady už jsem se smála nahlas), hezky si spolu hrajou, svěřují se vám a je s nimi snadná domluva.

No nevím. Má zkušenost je v naprosté většině bodů opačná. Na druhou stranu si nejsem jistá, jestli s jinou kombinací dětí by to nebylo ještě horší. Podle zmíněné ankety následují další možné variace sourozenců v tomto pořadí – od ideální po tu nejkomplicovanější:

2. Jeden kluk a jedna holka
3. Dva kluci
4. Tři holky
5. Tři kluci
6. Čtyři kluci
7. Dvě holky a jeden kluk
8. Dva kluci a jedna holka
9. Tři kluci a jedna holka

10. Tři holky a jeden kluk
11. Dvě holky a dva kluci
12. Čtyři holky. Zdá se, že když se sejdou víc než dva andílci v jedné rodině, jejich přednosti nějak vyprcháávají.

Díky tomu, že mám dvě dcery, vtrhla do naší domácnosti už před lety růžová barva. Měli jsme nejen růžové oblečení, růžové plyšáky, růžové poníky a růžové oblečky pro Barbíny, ale i růžové závěsy na oknech, růžové krabičky na svačinu, růžové baletní dresy, růžové pěny do koupele, růžový penál a růžové lego.

Růžová je podle všeho považována za barvu štěstí. Provozovatelé jisté věznice v Missouri dokonce vězňům, kteří se pokusili o útěk, vymalovali cely na růžovo, aby je zklidnili a přivedli na jiné myšlenky. Mně se ovšem nezdá, že by růžová barva měla na mé děti nějaké zklidňující účinky. Spíš naopak. Právě růžové předměty bývají nejčastěji předmětem dramatických sourozeneckých konfliktů a slzavých scén. Dost možná že vliv růžové barvy na dětskou agresivitu je přesně opačný, než je tomu u uprchlých vězňů v Missouri.

Zdá se mi, že mé dcery mají v hlavě zabudovaný jakýsi radar, který je v jakémkoli obchodě neomylně naviguje směrem k růžovému zboží. Nejvíce je přitahuje ten umělohmotně chladný, podivný odstín růžové, do něhož se obléká panenka Barbie a který se tak často objevuje na hřívách tlustého poníka My Little Pony. Zkrátka, čím hnusnější, tím lepší.

Britská feministická aktivistka Sue Palmerová nedávno v jednom rozhovoru prohlásila, že růžová barva vymývá dívkám mozek, protože se je už v nejtětlejším věku snaží vmanipulovat do rolí pasivních princezen. Já se trochu obávám, že je to naopak: růžová barva v odstí-

nu „Barbie“ vymývá dívkám mozek, aby z nich už v nejútlejším věku udělala malá agresivní monstra.

Ale neztrácím naději a věřím, že moc růžové není nekonečná. U Betynyky růžové období pominulo někdy po osmém roce života a momentálně prožívá černé. Takže budoucnost rozhodně nevidím růžově.

Několik vynikajících rad ohledně života s dětmi jsem našla v knize Astrid Lindgrenové *Ronja, dcera loupežníka*. Tady je moje nejoblíbenější. Podotýkám, že se odehrává v době, kdy jsou Ronje asi tak čtyři roky:

Jednoho krásného dne však Mattis pochopil – ačkoliv se mu to nelíbilo – že už přišel čas.

„Loviso,“ řekl ženě. „Holka se musí naučit žít v Mattisově lese. Pusť ji ven!“

„Tak vida, konečně jsi na to přišel,“ poznamenala Lovisa. „Kdyby bylo po mém, stalo by se to už dávno.“

A tak Ronja mohla běhat, kam se jí zachtělo.

Ne, moje děti ani dnes, kdy je jim sedm a deset, nemohou „běhat, kam se jim zachce“, protože Praha je přece jen o něco divočejší než Mattisův loupežnický les. Ale přesto si myslím, že stojí za to o něco méně je hlídat a doprovázet a o něco víc je nechat jít si vlastní cestou.

Další inspirativní hláška se týká přístupu k hygieně:

(Ronja) voněla, protože každý týden v sobotu večer ji Lovisa drhla ve velké dřevěné kádi a každou neděli ráno Mattisovi i jí vyčesávala vši. No a není snad Astrid Lindgrenová jednou z největších ikon dětské literatury?

Asi od nikoho na světě jsem se toho nenaučila tolik jako právě od svých dětí. Nikdy mě například nepřestane bavit pozorovat je ve chvíli, kdy jsou tak zabrané do hry,

že si ani nevšimnou, že je pozorujete. Také jsem tenhle stav kdysi zažívala. Snažím se na něj rozpomenout: svět okolo přestává existovat, čas plyne pomaleji (nebo možná rychleji, ale prostě jinak), a i když si člověk stále uvědomuje, kde se ve skutečnosti nachází (v parku, před domem, pod stolem v kuchyni), částí své mysli je opravdu tam, kde si představuje být (na rozbouřeném moři, v královském hradu, ve zvířecím doupeti).

Psychologové tomuto rozpoložení říkají *flow*, „duševní stav naprostého ponoření do prováděné činnosti, bdělého soustředění a plného nasazení sil“, a v dospělosti se ho dosahuje o dost obtížněji. Ale jde to. Nejlépe asi při činnostech, které nás baví, nicméně je neovládáme levou zadní, takže od nás vyžadují ono „bdělé soustředění a plné nasazení sil“.

Ovšem díky svým dcerám jsem si připomněla několik zcela praktických a důležitých pravidel, s nimiž by můj život mohl být o moc, moc šťastnější, kdybych se jimi ovšem řídila i u sebe. Jsou to pravidla, jejichž dodržování u čtyřletého dítěte nám připadá samozřejmé, ale jako dospělí máme pocit, že už se nás netýkají. Jako například:

- Kdo se dnes večer moc dlouho kouká na pohádky, ten bude zítra nevyspalý a protivný.
- V mrazu se vyplatí nosit čepici a rukavice.
- V zimě nosíme spodní košilku. A ne že ji odložíme, sotva dorosteme do první podprsenky.
- Mezi hlavními jídly si dáme dopoledne a odpoledne malou svačinku, abychom nebyli hladoví a unavení.
- Taky se každou chvíli musíme napít, aby nás nebolela hlava.
- Popotahuješ? Máš ucpaný nos? Musíš se vysmrkat. Hned!

- A když nám opravdu není dobře, lehne si postýlky a pijeme čaj. Ne že se za vydatné pomoci ibuprofenu tváříme, že žádná nemoc neexistuje.

Psycholog Daniel Gilbert tvrdí, že příroda nám ohledně dětí nadělila do genetické výbavy nepřiměřený optimismus. Při pomýšlení, že budeme mít děti, si představujeme idylické výlety do zoo, fotbalová utkání mezi tátou a synem, školní besídky a roztomile neuměle malovaná přáníčka, připevněná magnetem na ledničku. Kdybychom prý věděli, jak to bude s dětmi doopravdy, nikdo by žádné potomky mít nechtěl a lidstvo by vymřelo.

Já si ale myslím, že nejde jenom o podlý trik přírody, který nás má donutit k rozmnožování.

Existují totiž přinejmenším dva druhy štěstí: jednak je tu ten momentální pocit blaženosti z toho, že mohu sedět v kavárně, nerušeně si číst noviny a srkat kapučíno. A je pravda, že to si ve společnosti dvouletého batolete moc často neužijete.

A za druhé, trvalejší pocit uspokojení nad tím, že můj život se ubírá správným směrem nebo vůbec nějakým směrem. A tenhle pocit zažívám právě díky svým dětem. Ukazují mi moje místo v životě. Díky nim vím, že všechno má smysl. I když najít smysl života na dně krabice s legem nebo v kelímku od Kostíka dá někdy pořádnou práci.

*To, o čem si myslím,
že mi udělá radost, a to,
co mi doopravdy udělá radost,
jsou často dvě zcela různé věci*

Můj tatínek je celoživotní fanoušek country. Já ne. Upřímně řečeno, nesnáším jakoukoli hudbu, jejíž interpreti nosí kovbojské klobouky a nohama stírají rosu na kolejích.

Přesto se táta znovu a znovu snaží mi v tomto směru rozšiřovat obzory. Ví, že je to marné, ale stejně to dělá. Táborový oheň v jeho starém přehrávači cédeček nikdy nevyhasne. Z vysněného výletu do Nashvillu, který podnikl loni v září, aby na vlastní oči spatřil hrob Johnnyho Cashe, mi přivezl kovbojský pásek a červenou košili. Už mi chybí jenom ten klobouk.

Když jsem slavila devětatřicáté narozeniny, táta mi oznámil, že je oslavíme společně. Na koncertě countryové legendy Krise Kristoffersona v pražském Paláci kultury. Spolkla jsem jízlivý návrh, že až bude mít narozeniny on, půjdeme spolu do kosmetického salonu. Krise Kristoffersona jsem znala jenom jako toho chlapíka, co píchá injekce Wesleymu Snipesovi v upírském filmu *Blade*. Nevěděla jsem, že taky hraje country.

Do Paláce kultury jsem se dostavila v malých černých, na podpatcích a s preventivně ironickým úsměvem. Dost mi záleželo na tom, aby v davu fanoušků country (představovala jsem si je v maskáčích a plnovousech, jak si v šatně odkládají kotlíky a ve vypolstrovaném hledišti se vznášejí čpící pach provlhlé cely a dýmu z trampských ohniček) bylo na první pohled

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading.